

A földön állunk?

Jómagam is falusi születésű lévén, s mert gyakran felkeresem otthon szüleimet, nagyon jól tudom, mit jelent a parasztságnak a föld. Feszültem lesik szavaimat, ha az otthoni utcán találkozom egy-egy középkorú, vagy idősebb gazdálkodóval, hiszen én „hírközelben” vagyok, s mivel a homoki termelés kétharmad napos állandó elfoglaltságot jelent, csak kevesen tájékozódnak a sajtból. És kevesen értik a gyakran csúrt-csavart mondatokat.

Nemrég Hódmezővásárhelyen volt az elkészült földtörvénytervezet vitája. A tanácssterem kicsinek bizonyult, annyi érdeklődő jött össze a szűkebb környékről, s a megye távolabbi részeiről. Nagyapámra hasonlító, szikár, napbarnított, jobbára kék szemű, ünnepölt öltött gazdák. Övék volt a kérdés, mint egykor a föld. Panaszkodtak, egyéni sérelmeiket sorolták, sírtak. Egyben azonban egységesek voltak. Visszakívánták régi, már megélt, vagy gyermekként megismert életmódjukat. *S kétségbe vonták, valóban kedvez-e majd annak az elkövetkezendő idő.* A vitát minden megyében, egy helyen megtartották, minisztériumi kiküldöttek jegyezték a panaszokat, kifogásokat, észrevételeket. Majd összesítették, válogatták azokat, s listát készítettek a leggyakoribbakról. Tanulságos idézni e passzusokból néhányat.

„A földvisszaigénylés akadály, hogy a törvényhez tartozó feltételrendszer nem ismeretes.”

„A tervezet nem biztosítja az esélyegyenlőséget az igénylők, illetve az eredeti tulajdonosok között. (Előbbieknek 1,5, utóbbiaknak 100 hektárt biztosít!)”

„Az igényjogosultság feltételei pontosításra szorulnak.”

„A visszaigénylés nemcsak a termőföldre, hanem a meglévő lakó- és gazdasági épületekre is vonatkozik.”

„Örökös ne fizessen illetéket, de legalábbis részletfizetési kedvezményt, vagy halasztást kapjon.”

„Az igénylő részéről fizetendő térítés (aranykorona érték $\times 1000 - 2500$) magas.”

„Mi lesz a megmaradó szövetkezeti termőföldtulajdon sorsa?”

„A Földvédelmi Alap teljesen, vagy részben legyen az önkormányzatoké?”

„A feladat végrehajtásának személyi, tárgyi feltételei nincsenek meg. A földhivatal nem képes 90 napon belül döntésre alkalmas előkészítést végezni a földigénylésekkel kapcsolatban.”

Bár az idézett problémák csak szemelvények, mégis úgygondol-

lom, érezhető belőlük: *a törvénytervezet alapvető, meghatározó jellegű kitételeivel van a legnagyobb gond.* Magyarán: az alig ér többet a mesékből ismert fabatkánál. Ez utóbbi állításhoz egy adalék. Augusztus elején jártam a Földművelésügyi Minisztériumban. Beszélgettem több emberrel, mivel olyat aki érdemben, nevét adva nyilatkozott volna a földtörvényről nem találtam. A minisztériumban nagy a bizonytalanság. Csak udvariasságból nem írom azt, hogy *fejetlenség.* Előadók, főelőadók, munkatársak véleményét hallgattam meg, vitatkoztam velük. Senki sem volt, aki a kisgazdák „negyvenhetes, eredeti tulajdonú” programjával egyetértett volna. Kifogásaikat a jelentés már idézett mondatai nagyrészt tartalmazták, ezekkel egyetértettek. De mi lesz, kérdezik ők, a már most tömegével megjelent új igényekkel, amelyek a 47-es állapotok visszaállítását a földtulajdonon kívül a volt szatocsboltokra, kisüzemekre, egyéni műhelyekre, ingatlanokra is jogosnak érzik. Az ő kártalanításuk csak pénzben lenne lehetséges (s ezzel rehabilitációjuk is, mely a tervezet elsődleges célja), de az az államnak köztudottan nincs. Ezért nem terjedhet ki a visszaigénylés a már tönkrement, állagában erősen leromlott gazdasági- és lakóépületekre sem. S hogy az át nem gondolt rendelkezés milyen abszurd helyzetet teremthet, arra példa az a pletyka, ami a minisztérium folyosóján kering, mely szerint *egy volt bárói család sarja be fogja jelenteni igényét két vármegyére, melyek azelőtt birtokában voltak.* Ezernyi rendezetlen (rendezhetetlen?) kérdés. A szakapparátusban is. A földhivatalok szakmai felkészültsége egyre gyengül a rossz fizetések következtében elvándorló szakemberek miatt. Erejük az elvégzendő hatalmas mennyiségű adminisztrációhoz (átiratok, új bejegyzések) kevés. *Mit mondhat, milyen véleményem lehet erről az érdekelt gazdálkodók tömege, akik elsősorban és csaknem kizárólag a termeléshez értenek? Akik arra várnak, hogy értő szakemberek az igényeiket szerint nekik a munkafeltételeket, s a megélhetés alapján jelentős földtulajdont garantálják?*

Semmi hasznosat. Csak várnak, híreket csennek és egyre csaldotabbak. Mint az az otthon ismerős gazda, a helyi kisgazdák elnöke, akivel legutóbb találkoztam. Aki bármiféle biztos hírekért tudakozódva nem értette, miért nem mondhatok neki ilyet...

CZÉGÉNY JÓZSEF

„Mindennapi kenyerünket add meg...!”

Aszályban is termő búza

A búza, a mindennapi kenyér alapanyaga, mióta ember él a Földön — az élet jelképe. A jó termésért áldozatot mutatott be ősrünk, fohászkodott az égiekhez, s persze megtette azt, ami tőle tellett: finom talajágyat készített a magnak, ásott, kapált, gereblyézett, vetett és féltőn ápolta a kikelt növényt. Babusgatta, mignem aratásra érett. S ha nem álltak mellé földön túli erők? Odalett a termés. Mi is — *immár nyolcadik éve — küzdünk az aszályval.* Ki kellene valahogy fogni a természetet, hogy az emberi munka ne vesszen kárba, hogy legyen elég gabonánk. Akkor is, ha a könyörgés: „Add már Uram az esőt!” — nem lel meghallgatásra. *A JATE és a Gabonakutató Intézet kutatóinak segítségével úgy tűnik, sikerül megmenteni a búzatermést nagy szárazság idején is.* A Pálfi Gábor, Gulyás Sándor és Cseuz László nevéhez fűződő kutatásokról munkatársukkal, Kovács Györggyel, a Gabonakutató Intézet biológusával beszélgettem.

A növények is stresszben

Az intézet tevékenységének fő célja, hogy a már meglévő, államilag elismert búzafajták mellett még jobbakat adjanak át a termelőknek. Korábban az a szemlélet uralkodott: mindegy milyen a termés, csak sok legyen. Amióta a nyugati export is fontos, előtérbe kerültek a minőségi szempontok is. Persze, hiába kecsesített kiváló tulajdonságú magokkal, nagy terméshozammal egy búzafajta, *ha jön az aszály, se jó, se sok betakarítást nem lesz aratáskor.*

Úgy tűnik az elmúlt 8 év tapasztalata alapján, hogy állandósulnak a száraz nyarak. Ez készítette a kutatókat arra, hogy szárazságtűrő búzafajták után nézzenek. A programot maga az élet adta, az azonban, hogyan jussanak el a megoldáshoz, sok gondot, fejtörést okozott. Így találta egymásra a különböző utakon elindult szakemberek.

A Gabonakutatóban az egyik kutatási téma a búzánövények stressztűrése. Míg az ember valamilyen külső hatásra belső reakciókkal — idegességgel, fokozott gyomorsavtermeléssel, remegéssel — válaszol, a növény, idegrendszer híján más for-

mában ugyan, de szintén reagál a környezeti ingerekre. A világ növénytermesztésre használt területeinek mindössze egyötöde alkalmas valóban erre, a többi már valamilyen biológiai vagy mesterséges károsodás érte. Az ilyen környezet stresszt okoz a növénynek. Akár Északon a hideg, az Egyenlítőhöz közeledvén a hőség és a szárazság. Ilyen körülmények között azok a növények életképesek, amelyek leginkább stressztűrők, amelyek legjobban ellenállnak a hidegnek, illetve a melegnek és a szárazságnak.

Kicszelezik a természetet

Különböző szárazságtűrő növények azonban különbözőképpen cseledeznek ki a természetet, hogy valahogyan — mert nedvességre azért szükségük van — kellemesebbé, stresszmentessé tegyék az életüket. Van olyan növény, amely egyszerűen kíváncsi a megölő rövid nedves időszakot is, és akkor éli le az egész életét: kikel, virágzik, termést hoz, elszórja a magját, amelyek a földben pihelve várják az újabb nedves időszakot.

A növények másik csoportjánál is alig vehető észre, hogy szenvednek. Ahol rövid a szárazság, azon a területen úgy intézik egyes növények a sorsukat, hogy *mire fenyegetné őket a vízhiány, meghozzák a termésüket.* Korábban így viselkedett a búza, mára — nyolc év alatt — azonban a nyári aszályt főlávtotta az egész esztendőre jellemző szárazság. Ilyen időjárási viszonyok között olyan stressz éri, amely a létét fenyegeti. A kutatók ötlete: *meg kellene találni azt a fajtát, amely a növények harmadik csoportjába tartozókhöz hasonlatos: nevezetesen azokhoz, amelyek képesek benne élni a szárazságban.* Amelyek a stressz helyett inkább alkalmazkodnak és komoly termés-csökkenés nélkül élik le életüket. Az utóbbi években több tízezer búzatorzs közül próbálják kiválasztani az erre legalkalmasabbnak tűnőket.

Ketten a ringben

És amikor a jelöltek kiválasztottak? Akkor se tudni, melyik fut be győztesként. Ha összeelvetik, nincs

elég víz a talajban, nem tud kicsirázni. Ha van kevés nedvesség, kikel, de nem képes tovább fejlődni, s elpusztul. Ha tavasszal nem kap elég csapadékot, nem tud levelet fejleszteni, megfelelő zöld felületet, amely meghatározója a termésmennyiségnek. Ha meg kivirágzik, s a kalász nem jut elég vízhez, a búzaszem nem tud kifejlődni. *Mivel élete különböző szakaszaiban sújthatja a szárazság a búzát, rendkívül nehéz mesterséges módszerekkel vizsgálni, melyik anynyira szárazságtűrő, hogy be is érleli a megfelelő mennyiségű és minőségű termést.*

A laboratóriumi és a szántóföldi vizsgálatok együttese vezethet célhoz. Miután Cseuz László megállapította, hogy a nagy koncentrációjú oldatban csíráztatott búzafajták közül a *Kincső* és a *Szőke* viselte el egyedül a többiek számára oly káros stresszt, ketten maradtak a ringben, ezekkel folytatták tovább a kísérletet.

Szőke, a búzasztár

Egy korábbi vizsgálat szerint a prorin (növényi anyagcsere folyamán keletkező aminosav) nagyobb arányban halmozódik föl a szárazságtűrő növényekben, mint a víz-igényesekben. A sejtek prorinkoncentrációja laboratóriumban meghatározható. A kérdés csak az volt: ilyen körülmények között, mesterségesen, miként lehet előállítani a vízhiányt.

Pálfi professzor úgynevezett élve hervasztásos módszere alkalmasnak látszott erre. A JATE-n a növények levágott leveleiben vizsgálták a prorinkoncentrációt, állandó megvilágítás mellett. A gabonakutatók által átadott fajták levelei közül a *GK-Szőkéről* bizonyosodott be, hogy a legtöbb prorint tartalmazza.

S hogy a szántóföldi versenyben is megállja-e a helyét a GK-Szőke, a búzasztár? Erre bizonyíték, hogy az állami elismeréséhez szükséges vizsgálatokat — 1988-ban — száraz időszakban végezték, és nem vallottak vele szégyent. Vannak gazdaságok, amelyek azóta a *Szőkét* szeretik, egyelőre azonban csak 15 ezer hektáron termesztik az országban.

CHIKÁN ÁGNES

Földünnepe?

„A föld nem tudott fizetni. A búza, a kenyér nem volt már érték, és amelyik gazdaság csak vetett és aratott, az elveszett. A környékbeli gazdaságok alig léteztek már, mert a termelésre csak ráfizetni lehetett, és ez a gazdaság is csak abból élt, hogy adott, vett, csereberélt állatot, terményt, mindent.”

Mintha ma íródtak volna le Fekete István szavai, mondatai, gondolatai. A föld, a búza, a kenyér szavak egymástól távolabbra írva is összefüggnek, régóta. Mára kicsit szakadozik ez a szorosság. A föld nem ad kenyeret, a kenyér nem okvetlenül búzát jelent. A búza olcsó növény lett, kevesebb munkát ad, mint bármilyen más. Idén nem volt ugyan aratószátrák, de hát régtől tudjuk, hogy az aratás: csak jelkép. A betakarítás kezdete. „Az ország gabonája...” — hallottuk elégszer. Csak azt nem mondták meg, melyik országé. A miénk? Az oroszoké? A szocialista kalkuláció furcsán működött: a miénket mondták fölöslegnek azok, akiknek hiányuk volt belőle.

Kiderült: nincs fölöslegünk semmiből, nem tudunk ingyen adni semmit. Sok millió rubel hiányzik ebből az országból, miközben egyre sűrűsödnek a föld körüli gondok. Kié volt, kié most, kié lesz a föld?

Augusztus végén ezt már nagyon gyorsan meg kellene tudni. Kis- és nagybirtok gazdálankodik.

Sok helyütt a paraszt, a téleszt, az egykori zsellér, a mindenkori „célszörű szögény embőr” nem mer vetni. Mit vessen a más földjébe? Mit a sajátjába? Melyik a másé, melyik a sajátja?

Ezüstgombos sétapálcák, tisztas munkában és ellenükre — és ellenükre — történő szocializmusban megőszült fejek, sárgapapírú birtoklevelek közelítenek a falvakhoz, a tanyákhoz, a földhöz.

Sokféle igazság készül egymásnak feszülni.

Mindezt Szent István, államalapítónk, aggódva nézi valahonnan. Kenyérünnepe? Kenyérharc, földharc inkább.

Rekkenő nyár után az utolsó olyan betakarítás következik, amikor a vezetők gátlás nélkül, noha a „tagság jóváhagyásával” azt vihettek haza, s annyit a közösből, amennyit akartak. Vége lesz a kedveskedésnek, a protokollvilágnak, a kiskirálykodásnak. Ez a

reménység élteti ma a föld népét, ezért lesi reménykedve az új demokráciát. A régítől kapta a kisember a földjét, a régi elvette, közösbé kenyérszerítette, szorította, az új most azt ígéri, hogy a föld újra tulajdon lesz. Azt ígéri, hogy a föld gazdája a maga ura lesz újra. Azt ígéri, hogy az árakat nem a magas hivatal szabja meg, hanem a valóságos piac. Azt ígéri, hogy a piac hasznából juttat a gazdáknak is.

Azt ígéri, hogy jobb világ lesz.

Csak azt nem ígéri, hogy a föld jobb lesz. Ez a föld, csakúgy, mint művelője, kizsákmányolta, kirabolta önmagát. Tele van vegyszerrel a föld, tele van szerekkel az ember. Európa egyik legszennyezettebb országa hazánk.

Helyre lehet állítani a tulajdon szentségét, lehet földet osztani, s lehet újra szövetkezésre jutni. Csak azt a fölgülemlett szennyet és büzt, évek alatt ránk gyűlt vegyi ártalmat nem lehet eltüntetni hamar.

A valódi országtakarításhoz nemcsak a meglévőnél fejlettebb technológia kell, de idő is, sok-sok gyógyító idő. Technológiát lehet vásárolni, a vásárláshoz hitelek felvenni, lehet pontosan fizetni a kamatokat, lehet törleszteni a tőkét; csak időt nem adnak sehol.

Pedig nekünk leginkább most ez kellene: idő és türelem. És reménység, hogy a búza, a föld, a kenyér szavak megint eltűrik egymás közelségét: akkor talán mi is elviseljük egymás közelségét, nem ugrunk egymás torkának, nem kapunk kaszára-kapára elvesztett szerzett tulajdonért, elmaradt haszonért, remélt nyereségért.

Vannak helyek, ahol Szent István-napi vacsorakor is szobalány pükdülzik. Róluk nem tudunk sokat, de az ő pénzük mindent tud rólunk. Reményem szerint eljön az idő, amikor a búza, a kenyér, de még inkább a föld elnyeri régi becsületét, s a föld fogja faggatni a pénzünk: mennyi van, és mire elég?

Reményem, hogy a föld erősebb lesz a pénznél, teljesülni látszik: a pénz gyorsan romlik. A föld máris erősödik, s lesz még erősebb is.

S akkor majd a forint is megkeményedik.

APÁTI MIKLÓS